

française, est-elle terminée?" i *Annales Historiques de la Révolution Française* 149, 1982, pp. 330-348

Albert Soboul: *The French Revolution 1789-99*, New York (opr. Paris 1962)

Albert Soboul: *Comprendre la Révolution - Problemes politiques de la Révolution française*, Paris 1981

Michel Vovelle: *The Fall of the French Monarch*, Cambridge 1984 (opr. Paris 1972)

Michel Vovelle: *Die Französische Revolution - Soziale Bewegung und Umbruch der Mentalitäten*, München 1982 (opr. Roma 1979)

Friheden eller døden

Niels Høffding: *Friheden eller døden. Den franske revolution*, Gyldendal, København 1989, 255 s.

Keine Hexerei, nur Behändigkeit. 25.000 gendarmere og politifolk rykkede d. 14. juli 1989 ind i Paris' centrum. Sikkerhedsstyrker og turister - *la levée en masse* - fejrede *le bicentenaire*, iscenesat af en pop-mogul og reklame-mand, mens Pariserne efter sigende flygtede på landet - *la grande peur*.

En tilsvarende massemobilisering i bøgernes verden. Herhjemme er Gyldendals bidrag til revolutionsorgiet Niels Høffdings flot udstyrede og overdådigt illustrerede værk *Friheden eller døden*. Titlen tilpas bombastisk og i taknemmelig forlængelse af fraseologien.

Skinnet bedrager - som bekendt - og Høffdings bog er alt andet end bombastisk og dramatiserende. Det er et stille værk.

Høffding har valgt en tematisk tilgangsvinkel. Der gives ikke nogen samlet, kontinuerlig fremstilling af revolutionens begivenheder. I stedet forsøger den - i kapitler om det gamle og nye samfund, tilværelsesformerne under revolutionen, kulturen, ideologien og mentaliteten - at give indtryk af skikkelser, skæbner og tilstande i revolutionens Frankrig. Det medfører, at det til tider kan være vanskeligt at følge med i revolutionen - overblik giver bogen ikke. Men til gengæld mange interessante og velvalgte snapshots, der ikke mindst fungerer godt sammen med illustrationerne.

Friheden eller døden er ikke skrevet

med henblik på de lærdes republik, men sigter på en orientering for den brede offentlighed. Måske er den endog et bestillingsarbejde. I det mindste virker det, som om Høffding næsten har tænkt for meget på sine læsere. Sproget er underlig kønsløst, uberørt og tonen er ikke uden en trættende monotoni. Man har indimellem fornemmelsen af, at Høffding har tøjlet sig selv mere, end godt er. Paradoksalt nok bliver det, der skulle være bogens styrke - at den griber ud efter tilværelsesformerne, mentaliteterne og træghederne, på denne baggrund til dens svaghed.

Le Roy Laduries bog om en middelalderlandsby kan illustrere problemet, der for historikeren udgør et dilemma. Også Ladurie går i sin bog tematisk til værks, og også her medfører det en del gentagelser og tabet af det store overblik. Til gengæld forlenes fortiden med en umiddelbar bekendtheds-karakter. Der kompenseres ved hjælp af en mikroskopi.

Formidlingen af dette niveau afhænger i høj grad af historikerens vilje og evne til at skrive medrivende og engagerende. Historikeren må bevidst konstruere en forfatterperson, der bærer diskontinuiteten. En forfatterperson, som både repræsenterer fortiden og nutiden, ikke som faghistoriker, men som historisk individ. En historieskrivning, som vil begribe hverdagens konkrete niveau, forudsætter den slags fiksfakserier.

Høffding har valgt et kompromis. Han formidler noget, der minder om mentalitetshistorie, men på traditionel didaktisk facon: seriøst, gedigent, forsigtigt, pædagogisk. Men samtidig

fornemmer man, hvilken enorm viden og kompetence, der ligger og ulmer under tekstens forløb, men som ikke kan komme ud i kompromisets form. For eksempel i det afsluttende kapitel, Revolutionen til debat, hvor nyere revolutionsfortolkninger tangeres. Skal årsagen til revolutionen ses i elendighed eller velstand; markerer revolutionen et brud eller en kontinuitet? Dertil navne som Tocqueville, Michelet, Lefebvre, Soboul, Furet og mange andre. Og til slut: hvor går revolutionen hen? Høffdings svar: "Hvem ved, måske befinder vi os midt i et paradigmeskift i revolutionsforskningen?". Nichts weiter.

Et fremragende kapitel og i det hele taget en god bog - men ikke på papiret!

Henrik Ørnstrup